

RAPPPORT

En miljö- och naturvårdspolitik för kommande generationer

Miljö- och naturvårdsprogram för Folkpartiet liberalerna

2009-11-17

Innehåll

1	Liberala utgångspunkter	3
2	De största utmaningarna.....	5
3	De stora möjligheterna	6
4	Europeiskt och globalt samarbete	7
4.1	Våra hav	8
5	Klimat och miljövard	9
5.1	Klimatet och vår atmosfär	9
5.2	Energipolitik.....	10
5.3	Transporter	11
5.4	Avfall, kemikalier och förorenade områden	12
6	Naturvård och biologisk mångfald	14
6.1	Strandskydd.....	15
6.2	Jordbruk, skogsbruk och fiske.....	15
6.2.1	Jordbruk.....	15
6.2.2	Skogsbruk.....	16
6.2.3	Fiske	16
6.3	Djurens situation	17

1 Liberala utgångspunkter

Vördsnaden för livet är en av liberalismens utgångspunkter. Människan är beroende av naturen och dess resurser. I naturen finns och skapas förutsättningar för allt mänskligt liv. Utöver mat att äta, vatten att dricka, luft att andas och råvaror att bruka står naturen för ovärderliga skönhetsupplevelser, myllrande biologisk mångfald, mänskligt skapande och plats för själslig vila. Miljöhänsyn, naturskydd och en ekologiskt hållbar samhällsutveckling är därför förutsättningar för människans överlevnad och utveckling. En liberal politik måste skydda människans livsmiljö och förvalta den för framtida generationer. En liberal miljöpolitik värnar också floran och faunan för dess egen skull.

Vi liberaler har en förhoppningsfull syn på framtiden, men ingen naiv tro att dagens problem kommer att försvinna av sig själva. Vår framtidsoptimism hämtar sin kraft i övertygelsen att miljöhoten kan bemästras genom internationellt samarbete, marknadsekonomiska lösningar, forskning och teknikutveckling samt personligt ansvarstagande. Just så har vi kunnat hantera tidigare miljöproblem som DDT, freonutsläpp och vattenföroreningar från svenska städer. Så kan också dagens största miljöhot mötas, som klimatförändringar, förlusten av biologisk mångfald och hoten mot våra hav.

Kopplingen mellan ekologi, ekonomi och socialt ansvarstagande är nödvändig i arbetet för ett långsiktigt hållbart samhälle. Miljöpolitiken ska bygga på naturhänsyn, försiktighetsprincipen och principen att förorenaren betalar. Alla har ett eget ansvar för att förebygga att deras handlingar skadar miljön. Förnybara resurser ska inte förbrukas snabbare än de återskapas. Naturens förmåga att återskapa resurser ska inte förstöras.

En liberal miljöpolitik utgår från människans möjligheter att lösa problem. Vetenskapens, teknikens, demokratins och marknadsekonomins utvecklingskraft erbjuder fantastiska möjligheter. Vi får inte blunda för de stora utmaningar vi står inför. Risken för globala klimatförändringar är överhängande. Den globala biologiska mångfalden fortsätter att utarmas i snabb takt. Balansproblemen i många ekologiska system, t.ex. Östersjön, är större än tidigare. Storstädernas snabba tillväxt, särskilt i fattiga länder, medför kortsiktigt stora påfrestningar på naturmiljön. Den okontrollerade användningen av kemikalier har långsiktigt negativa miljöeffekter som förvärras av bristfällig avfallshantering.

För att miljöarbetet ska bli verkningsfullt på alla nivåer krävs en socialliberal grundsyn: varje människa har ansvar för sina egna handlingar, och det är politikens uppgift att främja en ansvarstagande livsstil. Det är också politikens uppgift att tillse ett hållbart brukande av jordens resurser samt tydliggöra att människan aldrig kan bryta sitt beroende av naturen.

Folkpartiet har en mycket lång och stolt historia inom miljöpolitiken, där det verkligen visat sig att våra idéer så småningom fått genomslag och varit långsiktigt hållbara. Liberaler var redan för hundra år sedan med och grundade Svenska Naturskyddsföreningen, då också Sveriges första nationalparker inrättades. Biologisk mångfald och skydd för Sveriges älvar har varit viktiga frågor som engagerat många liberaler. Folkpartiet har också varit tidigt ute med förslag om ett statligt naturvårdsverk, miljöskatter, miljöbalk, ekonomiska styrmedel, trafikskatter, utsläppsrätter, miljömärkning, miljökonsekvensbeskrivningar, försiktighetsprincipen och ett tydligt EU-perspektiv på miljöpolitiken.

En stolt historia kräver ett fortsatt ansvar och engagemang. Den kunskap och de utmaningar vi nu står inför pekar dessutom på vikten av ytterligare insatser samt möjligheter för stat, företag och det civila samhället att medverka till ett hållbart samhällsbyggande.

Våra liberala utgångspunkter är därför följande:

- Globala klimatförändringar som orsakats av människan är tillsammans med förlusten av biologisk mångfald och hoten mot våra hav vår tids största miljöhot.
- Miljöhänsyn, naturskydd och en ekologiskt hållbar samhällsutveckling är förutsättningar för människans överlevnad.
- Miljöpolitiken ska bygga på naturhänsyn, försiktighet, och att förorenaren betalar. Förnybara resurser ska inte förbrukas snabbare än de återskapas. Utarmningen av den biologiska mångfalden måste stoppas.
- Ökad kunskap, marknadsekonomi och konsumentmakt är i kombination med en modern lagstiftning effektiva verktyg för att lösa miljöproblem och klara de ekologiska utmaningar vi står inför.
- Global frihandel ska kombineras med lagstiftning och internationella överenskommelser som gör att varje transportslag bär sina egna miljökostnader.
- Ekonomiska styrmedel ska så långt möjligt vara generella, kostnadseffektiva, teknikneutrala och styra mot minskade växthusgasutsläpp och därigenom gynna koldioxidsnåla och förnybara energislag, göra klimatsmarta lösningar konkurrenskraftiga och bidra till energieffektivisering.
- I Europa utgör EU ett unikt demokratiskt verktyg för att lösa gränsöverskridande miljöproblem. EU:s regelverk ska skapa tydliga ansvarsförhållanden, sanktionsmöjligheter och effektiva styrmedel.

2 De största utmaningarna

Globala klimatförändringar som orsakats av människan är vår tids största enskilda miljöhot. Det är ofta de fattigaste ländernas befolkning som riskerar att drabbas hårdast av klimatförändringar, men klimatförändringarna kommer också att påverka övriga länder. Också i Sverige kommer hela naturen att påverkas av klimatförändringarna, och i vårt närområde Arktis är situationen alarmerande.

För att åstadkomma en långsiktigt hållbar nivå på utsläppen av växthusgaser krävs bindande globala beslut. Åtagandena måste innebära att växthusgasutsläppen minskar samt att resurserna omfördelas från rika till fattiga länder. Det är en förutsättning för att problemen ska lösas utan förödande sociala konsekvenser.

Genom global utsläppshandel med kvoter som fördelats solidariskt kan resursöverföring och effektivitet förenas. Att upprätta bindande globala överenskommelser om ett sådant system måste vara en huvuduppgift. EU kommer att ha en betydelsefull roll i detta arbete.

Klimatet ska inte göras till skäl för att påtvinga människor en viss livsstil. Det är viktigt att inte komma med politiska pekpinor hur varje människa bör leva. Däremot bör människor som vill och eftersträvar att göra aktiva val för att minska klimatet ges bättre möjligheter att göra sakligt välunderbyggda och medvetna val. Samhället och politiken har ett stort ansvar att underlätta detta genom kunskapsspridning, lagstiftning och ekonomiska styrmedel.

Det finns ett tydligt samband mellan biologisk mångfald och klimatförändringar. Det är därför också ur ett klimatperspektiv nödvändigt att hindra förlusten av den biologiska mångfalden, då den är en buffert vid klimatförändringarna.

Allt fler arter hotas i dag av utrotning. Floran och faunan blir ständigt fattigare. Möjligheten till naturupplevelser minskar för vår generation och kommande generationer. Världens skogar rymmer 70 procent av den biologiska mångfalden, och binder dessutom koldioxid, varför skövling av regnskogar samt avverkning av värdefull gammelskog måste stoppas.

Jordbruk, skogsbruk, fiske, jakt och fysisk planering måste bedrivas så att naturvärden och mångfald i naturen bevaras åt framtida generationer. Genom ett mera uthålligt brukande och fler skyddade områden kan livsmiljöerna för hotade arter räddas och människans möjligheter till naturupplevelser säkras.

Slösaktig resursanvändning och missade möjligheter till miljövänlig och resurshushållande teknisk utveckling måste ersättas med ny teknik som reducerar råvaruanvändningen och effektiviserar energianvändningen. Trots de stora tekniska framstegen de senaste decennierna utmärks fortfarande stora delar av samhället av förlegad teknik.

Uppvärmning, transporter och energiproduktion måste effektiviseras för att undanröja de stora hot som utsläpp från dessa sektorer utgör. Genom ökad och mer konsekvent användning av ekonomiska styrmedel och stöd till forskning och utveckling kan teknikutveckling och teknikspridning stimuleras.

3 De stora möjligheterna

Liberalism är utvecklingsoptimism. Vi ser i den tekniska utvecklingen möjligheter att lösa flera av dagens och morgondagens miljöproblem. Genom att stimulera och styra utvecklingen kan vi ersätta slösaktig och smutsig produktion med resurssnålare och renare.

Ökad kunskap, marknadsekonomi och konsumentmakt är i kombination med en modern lagstiftning effektiva verktyg för att lösa miljöproblem och klara de ekologiska utmaningar vi står inför. Ett hållbart samhälle kräver att alla tar ansvar för sin egen livsstil.

Politiken ska sätta ramar och ange de spelregler som en uthållig utveckling kräver. Enskilda och företag måste stimuleras att agera miljövänligt. Politikens roll är inte att bedriva verksamheter utan att sätta upp mål, kontrollera och styra genom att sätta ramar för enskildas, organisationers och företags agerande. Politikens ansvar är också att se till att samhällsbyggnad och infrastruktur underlättar för individen att göra miljö- och klimatsmarta val.

En liberal miljöpolitik tar sin utgångspunkt i det personliga engagemanget. Upplysta och medvetna konsumenter kan, genom att efterfråga miljövänliga produkter, styra producenterna i miljövänlig riktning. Konsumentmakt är en viktig del i miljöarbetet.

Miljöförstöring och resursslöseri beror i stor utsträckning på att miljön har betraktats som en fri tillgång. Äganderätter och ekonomiska styrmedel är exempel på effektiva metoder för att använda marknadskrafterna i miljöpolitiken. Sådana mjuka styrmedel behöver dock kompletteras med tydlig lagstiftning och tvingande regler, lika för alla aktörer. Höjda skatter och avgifter på miljöområdet ska motsvaras av sänkta skatter på andra områden, så att en genuin grön skatteväxling uppnås.

Att demokratin vinner mark i stora delar av världen inger hopp också på miljöområdet. Den öppenhet och insyn och det ifrågasättande som demokratiska system innebär gör det möjligt att i tid upptäcka miljöhot och att tvinga makthavarna att agera. Fler demokratier ökar möjligheterna att, främst inom FN:s ram, sluta meningsfulla globala överenskommelser om tekniköverföring och gemensamma miljöregler.

I den liberala miljöpolitiken är EU ett nödvändigt redskap för att möta de gränsöverskridande miljöproblemen. EU behöver ha en sammanhållen och kraftfull politik och en successiv höjning av de enskilda medlemsländernas lägsta ambitionsnivåer.

De nationella miljöpolitiska målen ska beaktas vid all samhällsplanering och utgöra en grundläggande styrning på alla beslutsnivåer. Skogsbruk, jordbruk, bebyggelseplanering, jakt och fiske ska bedrivas så att naturvärden och mångfalden i naturen bevaras åt framtida generationer. Miljöbalken ska revideras löpande. Särskilda miljöåklagare som bevakar miljöns intresse och väcker talan i miljöbrott är viktiga.

Transporterna, varuproduktionen och energisektorn har effektiviserats under de senaste decennierna. Fortfarande återstår dock många problem att lösa. Med ekonomiska styrmedel kan vi styra mot renare och resurssnålare transporter. Genom forskning, stimulans av teknisk utvecklingen och snabbare teknikspridning också många av dagens miljöproblem lösas.

I Sverige har ändrande konsumentvanor samt ekonomiska styrmedel i form av skatter och avgifter åstadkommit stora miljövinster. Genom ekonomiska styrmedel och nya former av ägande- och nyttjanderätter kan produktion och konsumtion anpassas till en ekologiskt hållbar utveckling. Genom märkning, miljökonsekvensbeskrivning och andra former av tydlig information ges konsumenter möjlighet att ta ansvar.

4 Europeiskt och globalt samarbete

Miljöproblemen känner inga gränser. Sverige har ett stort ansvar att hantera situationen på hemmaplan, men vattnet, luften och jordens klimat är utmaningar som är gemensamma för hela mänskligheten. På samma sätt är det vårt gemensamma ansvar att skydda världens hotade djur- och växtliv och värna unika naturmiljöer.

Som liberaler tror vi på värdet av globalt samarbete. Miljö- och naturvårdsfrågorna är ett av de viktigaste argumenten för detta. Bindande internationella miljööverenskommelser är nödvändiga för både klimatfrågorna och miljöpolitiken i stort. Det är tack vare globala överenskommelser som hotet mot ozonskiktet kunnat bemästras. På samma sätt kräver dagens och framtidens problem globala lösningar.

I miljöpolitiken och i vårt eget miljömedvetande krävs mer solidaritet med människor i fattiga länder. De tidigt industrialiserade länderna har en tradition av att exploatera utvecklingsländernas resurser i form av människor, råvaror och miljö. Vi måste sträva efter en miljöutveckling som gynnar hela världen. Bindande globala överenskommelser ska vidareutvecklas, liksom kunskaps- och tekniköverföring.

I många delar av världen har naturens resurser överutnyttjats. Ett högproduktivt jordbruk, skogsbruk och fiske har visserligen säkrat vår kortsiktiga överlevnad, men samtidigt åsamkat miljön och naturen stor skada. Försurade jordbruks- och skogsmarker, övergödda och utfiskade hav samt en minskad biologisk mångfald är allvarliga hot som vi måste klara av att hantera.

Människors överlevnad hotas i många delar av världen av brist på rent vatten och odlingsbar mark. Fattigdomen tvingar ofta fram en livsföring som allvarligt tär på naturresurser. En långsiktigt hållbar fattigdomsbekämpning kan enbart ske genom ett hållbart brukande av jord, skog och fiske. Detta gäller såväl för rika som för fattiga länder. Sverige och andra rika länder har ett stort ansvar att genom bistånd och kunskapsöverföring underlätta för fattigare länder att introducera ny och miljövänligare teknik. Den pågående avskogningen i främst tropiska områden ska stoppas och det FN-ledda initiativet UN-REDD (Reduced Emissions from Deforestation and Degradation) stödjas.

I Europa utgör Europeiska unionen ett unikt demokratiskt verktyg för att lösa gränsöverskridande miljöproblem. EU:s utvidgning har möjliggjort en effektivare miljöpolitik i hela Europa. I och med Lissabonfördragets definition av kvalificerad majoritet stärks också EU:s möjlighet att fatta beslut på miljöområdet. Genom EU-samarbetet har Sverige en arena där vi kan driva på för ett förstärkt miljö- och klimatarbete och för fortsatta utsläpps begränsningar från transport- och energiproduktion.

Genom frihandel ökar möjligheterna att lösa många stora miljöproblem. Frihandel leder till effektivare hushållning med resurser, höjer välfärden och skapar resurser för att lösa miljöproblem. Den innebär också att miljövänlig teknik sprids snabbare. Frihandel skapar möjligheter för utvecklingsländerna att själva förädla sina naturtillgångar och minskar därmed transportvolymerna. EU måste omedelbart avskaffa sina tullar mot de fattigaste utvecklingsländerna.

Utökad internationell handel med långa och energikrävande transporter skapar dock också påfrestningar på den globala miljön. En liberal miljöpolitik vill därför kombinera frihandel med miljöanpassat transportarbete. Det kräver att alla transportslag även i internationell trafik

ska betala sina miljökostnader. För detta krävs internationella överenskommelser om skatt och avgifter på förstörande utsläpp från långväga vägtransporter, flyg och sjöfart.

4.1 Våra hav

Kustnationen Sverige omges av sårbara hav från norr till söder. Östersjön med Bottenhavet och Bottenviken, Öresund, Kattegatt och Skagerack är samtliga hårt drabbade av föroreningar och utfiskning, samtidigt som en intensiv fartygstrafik ökar utsläppen och risken för olyckor.

Splittringen av ansvarsfördelningen har länge varit havsmiljöpolitikens förbannelse. Nationellt har Folkpartiet drivit på och lyckats få igenom viktiga beslut för att bryta olika särintressens försök att bromsa effektiva åtgärder. Helt avgörande är beslutet om att en ny havsmyndighet med ansvar för en sammanhållen förvaltning av haven inrättas. Att det beslutet fullföljs, och att havsmyndigheten snabbt kommer igång liksom dess fortsatta utveckling och uppföljning ska Folkpartiet vara en garant för.

Genom bland annat Folkpartiets medverkan är havsfrågorna, med fokus framför allt på Östersjön, på agendan såväl nationellt som internationellt. En helt ny typ av tvärssektoriell havspolitik proposition med tydlig miljöprofil har presenterats 2009 och ett havsmiljöinstitut inrättats för att samordna havsmiljöforskning och stödja åtgärdsarbetet

EU:s miljöproblem ska ses i ett alleuropeiskt perspektiv. Även innan unionen utvidgas har EU ett ansvar för att stödja miljöarbetet i Central- och Östeuropa. I Sveriges närområde behövs ett ökat regionalt samarbete för att säkra miljön i och kring Östersjön. På förslag från Folkpartiet har en havsmiljöambassadör tillsatts för att driva på och förankra Sveriges internationella arbete.

Problemen i Östersjön och Västerhavet kräver gemensamma lösningar på framförallt EU-nivå men även på mellanstatlig nivå. EU:s Östersjöstrategi, som Folkpartiet varit pådrivande för, är ett viktigt steg i arbetet för att minska Östersjöns sårbarhet. Samverkan med våra grannländer bör inriktas på att minska föroreningar och utsläpp på kostnadseffektivast möjliga sätt. Ett viktigt inslag är teknik- och kunskapsöverföring till de baltiska staterna, Polen och Ryssland.

Östersjön kan bara räddas genom samarbete med andra EU-länder kring Östersjön och genom bindande beslut i EU. Det är därför bra att vårt innanhav blir ett pilotprojekt inom ramen för EU:s marina strategidirektiv för att ta fram ett hållbart sätt att förvalta havsmiljön. Syftet med att göra Östersjön till ett sådant internationellt pilotprojekt är att bygga upp ett så starkt och heltäckande skydd av Östersjöns marina miljö så att en långsiktigt uthållig utveckling kan garanteras. Östersjöregionens målsättning ska vara att bli internationellt ledande när det gäller tillämpningen av globala marina överenskommelser.

Oljetransporterna per båt har ökat i Östersjön, vilket kräver stora säkerhetsåtgärder för att undvika en miljömässig katastrof i ett känsligt innanhav. Säkra rutter, ökad trafikövervakning/trafikledning och nödhamnar är några åtgärder. För att minska utsläppen av olja och miljögifter behövs tydliga sanktioner vid överträdelser mot bestämmelser. Alla länder vid Östersjön ska ha mottagningshamnar för förorenat vatten. Åtgärder och sanktionssystem behövs också för transporter i Skagerack och Kattegatt samt på Vänern, Vättern och Mälaren.

5 Klimat och miljövård

5.1 Klimatet och vår atmosfär

Klimatfrågan handlar om vårt ansvar både nu och för kommande generationer. Också den biologiska mångfalden och naturmiljön påverkas i högsta grad av klimatförändringarna. Globala generella ekonomiska styrmedel, såsom koldioxidskatter och handel med utsläppsrätter måste tillsammans med energieffektivisering utvecklas betydligt och utgöra basen i den globala klimatpolitiken för att utsläppen av växthusgaser ska kunna minska snabbt och kostnadseffektivt.

Klimatet kräver en rättvis lösning. Den industrialiserade världen måste förbinda sig till betydande utsläppsminskningar. Utvecklingsländer ska också bidra, särskilt den del av befolkningen som har en relativt sett hög BNP per capita. I övrigt bör mekanismer och resursöverföringar utformas så att utvecklingsländer får möjlighet att växa med så liten ökning av utsläpp som möjligt.

Klimatarbetet bör bygga på internationella insatser och frihandel för att uppnå största möjliga globala utsläppsreduktion. Ju större skillnader mellan länder och företag, desto större vinster finns det att hämta med handel i utsläppsrätter, EU-certifikat för handel med förnybar energi, etc.

För att så effektivt som möjligt minska de globala utsläppen behöver utvecklingen gå mot generella styrmedel som gör att det kostar att släppa ut växthusgaser. Som steg på vägen kan ett nytt klimatavtal innehålla sektorspecifika mål för vissa länder och sektorer samt att det i avtalet stakas ut hur systemet kan vidareutvecklas.

Sverige ska arbeta globalt och inom EU för att det övergripande klimatmålet som satts upp för EU för år 2020 ska skärpas från 20 procent till minst 30 procent givet att andra industrialiserade länder gör motsvarande åtaganden.

Den rikare världen bör bidra med klimatbistånd till fattigare länder. Utvecklingsländer som uppfyller sina sektorsmål ska vara berättigade till finansiellt stöd för investeringar i klimatsmart teknik.

Koldioxidskatt är en effektiv mekanism för att göra det lönsamt att minska de klimatpåverkande utsläpp. Koldioxidskatt bör införas i så många länder som möjligt. Den rikare världen har ett ansvar att gå före, men på sikt bör även länder som Kina och Indien införa handel med utsläppsrätter och koldioxidskatter.

Utsläppsrätter är ett ekonomiskt styrmedel, där man genom politiska beslut sätter ett tak på de totala utsläppen och sedan låter berörda parter fritt köpa och sälja rätterna. De som gör utsläpp är skyldiga att redovisa och lämna in motsvarande mängd utsläppsrätter till den ansvariga myndigheten. Det finns olika möjligheter att utfärda rätterna, men den principiellt riktigaste metoden är att den ansvariga myndigheten säljer, lämpligen genom auktion, beslutat antal rätter på marknaden.

Folkpartiet har sedan mycket länge varit pådrivande för att utsläppsrätter ska komma till användning för att begränsa olika miljöskadliga utsläpp. Sedan 2005 finns också ett sådant system i EU för att begränsa koldioxidutsläppen, och hälften av EU:s åtagande för minskade utsläpp ska genomföras genom handel med utsläppsrätter. Folkpartiet anser att också transportsektorn ska införlivas i systemet för utsläppshandel.

Ett annat styrmedel är miljöavgifter som motiverar alla förorenare att minska utsläppen och driva på teknikutvecklingen i miljövänlig riktning. Miljöavgifter är ett effektivt sätt att tillämpa principen om att förorenaren betalar (PPP – *polluter pays principle*). Kostnaden för föroreningar eller utnyttjande av naturresurser ska så långt som möjligt föras tillbaka till den som orsakat kostnaden.

Sveriges möjligheter att minska svavel- och kvävenedfallet och halterna av marknära ozon är till stor del beroende av åtgärder i Europa, eftersom merparten av nedfallet i Sverige kommer från kontinenten. Vi vill att EU inför en miniminivå för svavelbeskattningen. EU bör också införa gemensamma regler för att minska utsläppen av kväve.

5.2 Energipolitik

Klimathotet och de andra stora miljöutmaningarna är direkt kopplade till samhällets energiförsörjning. Det behövs en kombination av stärkta regelverk och ekonomiska styrmedel för att snabbt minska miljöeffekterna. Styrmedlen bör så långt som möjligt vara generella och teknikneutrala, så att resurserna styrs till det som minskar utsläppen mest till lägst kostnad.

För att klara den överordnade utmaningen – klimathotet – behövs all koldioxidneutral teknik, både kärnkraft och förnybara energikällor. Sveriges beroende av fossila bränslen som olja, kol och fossilgas ska brytas och dessa energikällor avvecklas, förutsatt att det inte utvecklas hållbara metoder för koldioxidinfångning.

Sveriges elproduktion, som baserar sig på vattenkraft och kärnkraft, är i princip helt fri från klimatpåverkande utsläpp. Nya kärnkraftsreaktorer som klarar högt ställda säkerhetskrav ska kunna byggas i Sverige. Folkpartiet har framgångsrikt drivit på i regeringen för den uppgörelse som innebär att nybyggnadsförbudet för kärnkraft avskaffas och att nya reaktorer ska kunna tas i drift i samma takt som de nuvarande stängs av åldersskäl.

Energieffektivisering är nödvändig för att klara övergången till ett klimatneutralt samhälle. Mer energieffektiva lösningar är i ett globalt perspektiv också centrala för att världen ska kunna minska utsläppen av växthusgaser samtidigt som utvecklingsländernas välbefinnande ska öka.

Det finns en betydande potential för att effektivisera Sveriges energianvändning. Energieffektivisering går också ofta snabbt att genomföra, vilket gör att belastningen på miljön minskar fortare än då miljöskadliga energikällor ersätts av mer miljövänliga.

En gemensam europeisk energimarknad minskar sårbarheten och möjliggör en effektivare användning av energin. Det behövs fler elkablar mellan Sverige och Baltikum samt södra Östersjön. Med en mer integrerad elmarknad kan Sverige också bidra till minskade utsläpp genom att exportera el som producerats koldioxidneutralt.

Både staten och näringslivet har en viktig roll för att främja forskning och teknikutveckling på miljö- och klimatområdet. Biobränsle, kärnkraft, solenergi, vindkraft och vågkraft är några av de forskningsfält där ytterligare forskning och utveckling behövs. Men också vad gäller energieffektivisering samt utveckling av nya bränslen och fordon, där elfordon särskilt kan nämnas.

5.3 Transporter

Utsläpp och andra miljöeffekter från transporter ska minskas genom ett effektivt användande av olika ekonomiska styrmedel och med hjälp av teknikutveckling. Hittills har miljö- och klimataspekter inte tillåtit slå igenom tillräckligt i prissättningen vare sig nationellt eller internationellt. Ekonomiska styrmedel är att föredra för att kunna bibehålla valfriheten för den enskilde. För att skapa en effektivt fungerande marknad, där den enskilde kunden eller resenären fritt beslutar om val av transportmedel, ska principen för taxesättningen vara att man betalar den samhällsekonomiska marginalkostnaden inklusive miljöpåverkan.

Centrala styrmedel för att minska klimatpåverkan från transportsektorn ska vara koldioxidskatt och handel med utsläppsrätter. Koldioxidskatten bör på sikt fortsätta att höjas, men hänsyn bör tas till oljeprisets utveckling och energiskatterna i övriga EU. Skattehänsyn ska också i framtiden tas till i de fall bilen är det enda realistiska transportmedlet i glest befolkade delar av landet.

Ökade intäkter från klimatskatter och avgifter ska inte leda till ett totalt högre skattetryck, utan till en genuin skatteväxling. Folkpartiet välkomnar att transportsektorn införlivas i EU:s utsläppshandelssystem.

EU:s arbete med gemensamma principer för trafikbeskattningen kan leda till ett effektivt utnyttjande av de olika trafikslagen, bl.a. genom att varje transportslag i större utsträckning får bära sina egna externa kostnader i form av miljöpåverkan. Detta bör kraftfullt understödjas, eftersom orimliga situationer uppstår när konkurrensen sker på avsevärt olika villkor. Vi har sett problemen med utflaggningen inom sjöfarten. Åkerinäringen har nu likartade problem.

Samhällsplaneringen bör inriktas på att minska de korta bilresorna till förmån för kollektivresande, cykel- och tågtrafik. Cykling bör gynnas bl.a. genom förändrade skatteregler för arbetsgivares motionssatsning på cykling. Ändringar i plan och bygglagen bör främja bl. a. en klimatsmart bebyggelsestruktur, trafikplanering och infrastruktur.

I Europa skapas nu ett omfattande nät av höghastighetståg. Förutom våra vanliga tåg brukar vi tala om snabbtåg som går 200 km/h och höghastighetståg som går 350 km/h. För att Sverige ska bli ett intressant land för industrietableringar behöver vi ha bra infrastruktur och hänga med i denna utveckling, som vi bör skynda på av flera skäl. Dessutom måste vi skynda på EU:s arbete med harmonisering och avskaffande av diverse monopol och onödiga nationella regleringar, för att kunna ta vara på järnvägens samhällsekonomiska möjligheter.

För att få ned utsläppen från väg- och flygtrafik bör höghastighetståg införas i kombination med regional matartrafik och kollektivtrafik. Satsningarna ska ha som utgångspunkt strävan efter, och analys av, samhällsekonomisk lönsamhet (i analysen ska ingå klimat- och ekologiska effekter).

Ekonomiska styrmedel i form av trängselavgifter ska kunna användas för att minska trycket på överbelastade vägvägnar, främst i storstäder. Folkpartiet anser att lagen bör ändras så att dagens statliga trängselskatt ersätts av en möjlighet för kommuner att införa trängselavgifter. En förutsättning för att en kommun ska få införa trängselavgifter är att samtycke inhämtas från intilliggande kommuner som påverkas i hög utsträckning.

Staten ska genom lagstiftning och skatteregler påskynda övergången till fordon med minimal klimatpåverkan. Koldioxidkomponenten i fordonsskatten bör kontinuerligt skruvas upp för att öka attraktiviteten hos bilar med låga utsläpp, och förmånsbeskattningen av tjänstebilar ska kopplas tydligare till bilens utsläpp av koldioxid.

Plan- och bygglagen och andra relevanta regelverk bör förändras så att de möjliggör en utbyggnad av nödvändig infrastruktur så att elbilen ska kunna få fäste på marknaden senast år 2011. Folkpartiet anser att målet på EU-nivå ska vara minst en miljon eldrivna bilar i Europa till 2015.

Flyget ska liksom andra transportslag bära sina egna miljö- och klimatkostnader. Utsläpp på hög höjd har stor klimatpåverkan. Att flyget införlivas i EU:s utsläppshandelssystem ska ses som ett första steg och kommer även att driva på utvecklingen mot bränslesnålare flygplan. Tilldelningen till flyget bör skärpas och andelen auktionerade rättigheter öka. Sverige ska verka för att direkta och indirekta subventioner till flyget avskaffas. Sverige ska också vara pådrivande för att EU inför åtgärder så att även sjötransporter betalar sina klimatkostnader.

Dubbdäck på asfaltvägar ger upphov till partiklar som påverkar luftmiljön och folkhälsan, särskilt längs tungt trafikerade vägar i tätbebyggd miljö. Lagstiftningen om dubbdäck ska kontinuerligt anpassas för att underlätta en övergång till mindre hälsoskadliga däck, där detta är möjligt med bevarad trafiksäkerhet. I särskilt utsatta områden i t.ex. storstadsmiljö ska dubbdäck förbjudas.

Investeringar i transportmedel och i infrastruktur belastar också miljön genom de utsläpp som tillverkning ger upphov till. Cement och betong ger upphov till koldioxidutsläpp. Aluminiumtillverkning ger upphov till utsläpp av mycket kraftigt klimatpåverkande gaser. I alla sammanhang ska man beakta produkternas hela livscykel. Särskilt gäller det den belastning på naturens resurser som utgörs av tillverkning av nya fordon och omhändertagande av slutanvända fordon.

5.4 Avfall, kemikalier och förorenade områden

Avfallspolitiken ska främst syfta till att minimera mängden avfall. Det avfall som ändå uppstår ska i första hand återanvändas, i andra hand ska material återvinnas, i tredje hand ska energi utvinnas ur avfallet. Endast om detta inte är möjligt ska avfallet deponeras. Grundprincipen ska vara att avfall ska tas om hand så nära källan som möjligt. En beskattning på avfallsförbränning kan övervägas inför framtiden men ska endast införas om den har en tydlig miljöstyrande effekt.

För att nå målet om avfallsreduktion är det viktigt att producentansvaret utformas så att det uppmuntrar till minskad mängd avfall, till produkter som är lätta att återanvända och till produkter vilkas komponenter lätt kan separeras för att återanvändas. Konsumenterna ska uppleva att tillgänglighet och service vid insamling av material är god. Producentansvaret bör utvärderas noggrant och vidareutvecklas. Dagens producentansvar kräver kvantitativa och mätbara mål som är tidsbestämda och successivt skärps.

Utöver att minska mängden avfall måste vi också minska avfallets farlighet. Några av de egenskaper som utmärker farligt avfall är att det kan vara cancerframkallande, reproduktionsstörande, allergiframkallande, ekotoxiskt, frätande eller brandfarligt. Även i små mängder kan det vara skadligt och därför är det viktigt att det farliga avfallet sorteras ut och omhändertas på rätt sätt. Nyproducerade varor ska så långt som möjligt vara fria från särskilt farliga ämnen. Varor som redan innehåller farliga ämnen ska hanteras så att ämnena inte läcker ut i miljön. Den ökade belastningen av läkemedelsrester och hormonsubstanser i vatten kräver ökad forskning och rening.

Tack vare EU har en gemensam kemikalielagstiftning, REACH (Registration, Evaluation, Authorisation and restriction of Chemicals), antagits. Det är positivt, men frågan om

kemikaliehanteringen är dessvärre långt ifrån löst. Det finns ett flertal ämnen som är tillåtna och används, men som vi har begränsad kunskap om. Inom vissa kemiska grupper med miljö- och hälsopåverkan, som exempelvis ftalater (mjukningsmedel i plast), bromerade flamskyddsmedel och perfluorerade (vatten- och smutsavvisande) ämnen, är vissa av dessa ämnen tillåtna medan andra är förbjudna.

Folkpartiet anser att det krävs stora insatser, framförallt på EU-nivå, men också globalt, för att nå miljö kvalitetsmålet om giftfri miljö. Ett steg att ta vore en FN-ledd kemikaliepanel som tar ett samlat forskargrepp över världens farligaste kemikalier. Det skulle ge en gemensam plattform för globala ansträngningar att fasa ut de allra farligaste kemikalierna.

Runt om i Sverige finns förorenade marker i behov av sanering. Takten i saneringsarbetet för allvarligt förorenade områden bör höjas. Uppskattningsvis 1 400 förorenade områden kan utgöra mycket stor risk för människors hälsa eller miljön. En stor del av dessa behöver statligt stöd för att åtgärdas. Folkpartiet har medverkat till att regeringen avskaffat kommunernas egenavgift för sanering, som i många fall har utgjort ett hinder för sanering.

6 Naturvård och biologisk mångfald

Naturmiljöernas skönhet, dofter och ljud utgör en viktig del av vår livskvalitet. Biologisk mångfald främjar ekosystemens flexibilitet och uthållighet. Naturvård handlar inte minst om att skydda och bevara naturvärden och mångfalden i naturen åt framtida generationer. Att öka möjligheterna till naturupplevelser är en central uppgift för miljöpolitiken.

Klimatförändringarna gör också att många arter i svensk flora och fauna hotas i sina nuvarande utbredningsområden, vilket gör det än viktigare att säkerställa att det finns tillräckligt skydd för att bevara artrikedomen i svensk natur.

Fler områden behöver ges kvalificerat skydd som naturreservat eller på annat sätt skyddas. För jämnt 100 år sedan instiftades de första nationalparkerna, däribland Abisko, Sarek och Gotska Sandön. Under hösten 2009 invigdes vår första marina nationalpark, Kosterhavets nationalpark. Fler nationalparker och natur- och kulturresevat behövs för att skydda exklusiva natur- och kulturlandskap. Antalet Natura 2000-områden i Sverige behöver utökas.

Naturområdena intill våra städer behöver skyddas, inte bara för den biologiska mångfaldens skull utan också för att värna en god livsmiljö och tillgången till rekreationsmarker. Förutom statliga naturreservat behövs också fler kommunala naturreservat och nationalstadsparker.

De orörda nationalälvarna Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven samt dess biflöden, måste bevaras. Samtliga känsliga vattenområden som har fått särskilt lagskydd i miljöbalken ska lämnas orörda. De står för enastående skönhets- och upplevelsevärden och utgör viktiga ekosystem för många hotade djurarter. Även outbyggda bäckar, åar och andra mindre vattendrag bör skyddas mot exploatering. Effektivisering av befintliga vattenkraftverk minskar också exploateringsstrycket i orörda vattendrag.

Fler skogsområden behöver skyddas till kommande generationer. Detta gäller alla slags skogstyper från fjällnära skog och gammelskogar till artrik ädellövskog i Syd- och Mellansverige.

Folkpartiet liberalerna värnar också om söt- och saltvattenorganismernas biologiska mångfald. Öppet vatten, undervattensmiljöer och havsbottnar ska ges skydd även i form av rent marina reservat och marina nationalparker.

För att bevara kusternas och skärgårdarnas karaktär bör rena kustreservat inrättas. Deras karaktär ska bevaras för både naturens och kulturens skull. Ett nationellt bevarandeprogram för kust och skärgård behöver därför upprättas för att säkerställa orörda kustområden.

Skyddet av våra våtmarker ska stärkas, inte minst områden som ska skyddas enligt den internationella våtmarkskonventionen och enligt fågeldirektivet. Det är också nödvändigt att återskapa våtmarker för att utöka naturliga filter och för att öka de naturliga vattenreservoarerna.

Vid reservatbildningar eller införande av andra skyddsåtgärder ska det tidigt skapas en lokal dialog- och förankringsprocess med de människor som direkt berörs i sin vardag av detta. Det är viktigt att säkerställa en hög naturkompetens vid berörda myndigheter.

6.1 Strandskydd

Skyddet av våra orörda stränder är ett nationellt intresse. Strandskyddet behövs inte bara för människors rekreation och naturupplevelser, utan också för att värna den biologiska mångfalden. Många strandområden är rika naturmiljöer med ofta känsliga biotoper.

Från 2009 gäller nya strandskyddsregler som ger större möjlighet till lokala anpassningar utifrån att förutsättningarna är mycket olika i olika delar av landet. I områden med högt exploateringsstryck krävs skärpta regler, medan vissa lättnader kan ske inom områden med god tillgång på stränder. Grundläggande är att strandskyddets syfte inte får äventyras.

Det lokala och regionala inflytandet kommer att öka genom att kommunerna får ta fler beslut. Det nationella ansvaret säkerställs genom att länsstyrelserna har möjlighet att överpröva kommunala dispenser och detaljplaner där strandskydd upphävs och genom att granska kommunernas översiktsplan. Miljö- och friluftorganisationerna ges rätt att överklaga beslut om undantag från strandskyddet. Länsstyrelserna har getts utökade resurser att pröva överklaganden.

Folkpartiet har aktivt medverkat till de nya strandskyddsreglerna som gäller från 2009. Vi kommer noga att följa hur reglerna används och utvärdera att tillämpningen ligger i linje med strandskyddets syfte och att myndigheterna har tillräckliga resurser för att pröva strandskyddsärenden.

6.2 Jordbruk, skogsbruk och fiske

6.2.1 Jordbruk

Jordbruket är en basnäring och skapar viktiga naturvärden. Men jordbruket behöver anpassas till jordens naturliga förutsättningar. Gödning och användande av bekämpningsmedel ska ske med stor försiktighet.

EU:s nuvarande jordbrukspolitik bidrar till överutnyttjande av värdefulla arealer. Folkpartiets mål är att samtliga subventioner och produktionsstöd inom EU avskaffas senast 2015, och att en del av de medel som frigörs i stället används till landskapsvård, miljöskydd och biologisk mångfald.

För att skydda den biologiska mångfalden bör jordbrukets bruksmetoder ändras radikalt. Vi vill också öka arealen av skyddade ängs- och hagmarker liksom andra kulturmarker inom de stora jordbruksområdena. Övergödning av känsliga miljöer och vattendrag genom användandet av natur- eller handelsgödsel kan motivera restriktioner anpassade till de lokala förhållandena. Konsekvenserna av slopad skatt på handelsgödsel ska följas noga.

Kunskaperna om kemikaliernas effekter inom jordbruket är i många fall dåliga. Därför behövs hårdare krav på miljökonsekvensanalys och striktare tillämpning av produktvals- och försiktighetsprincipen. För alla livsmedel, och för hela livsmedelskedjan, bör de grundläggande principerna vara det egna produktansvaret, produkternas spårbarhet samt iakttagandet av god tillverkningssed och kontroll av kritiska punkter.

I likhet med andra sektorer bör jordbruket bära sina klimatkostnader. Det innebär att de nedsättningar av koldioxidskatter m.m. som jordbruket i dag har bör minskas för att på sikt tas bort. Det skulle öka näringens incitament för energieffektivitet, besparingar, samt främja investeringar i klimatsmart teknik i jordbrukssektorn. Denna ansats bör gälla också på EU-nivå.

Det är angeläget att jordbruket i högre grad producerar biodrivmedel för eget bruk, och därmed minskar sitt beroende av bl.a. fossil diesel. Användning av egenproducerat biodrivmedel inom jordbruket bör även efter 2013 vara skattebefriad.

6.2.2 Skogsbruk

Skogens ekosystem utgör grunden för många arters överlevnad. Deras skyddsbehov ska på ett avgörande sätt påverka de generella avverknings- och reproduktionsreglerna. Skogsbruk ska bedrivas så att naturresurser och naturvärden, inte minst den biologiska mångfalden bevaras för eftervärlden. Både fjällnära skog, skyddsskog, svårföryngrad skog och sumpskog behöver bevaras. All svensk skog bör vara certifierad.

Miljöhänsyn inom skogsbruket får inte vara något som underordnas ekonomiska intressen. Ett långsiktigt hållbart skogsbruk förutsätter att miljön får väga lika tungt som ekonomi.

Ett sätt att skydda naturskog och därmed den biologiska mångfalden är att undanta viss skogsmark från skogsbruk. För att de värdefulla naturskogarna ska kunna bevaras för kommande generationer bör betydligt mer av denna skog skyddas i reservat eller i form av naturvårdsavtal, särskilt i södra Sverige.

Skogsvårdslagens miljömål förutsätter en hög grad av frivilliga åtaganden från markägare med flera. Samhället behöver ökade möjligheter att uppmuntra dessa åtaganden samt i vissa fall skärpta regler för skogsbrukets bedrivande. Offentligt ägd mark, t.ex. Sveaskog, ska kunna användas som utbyte mot den mark som den enskilde skogsbonden, skogbolagen eller kyrkorna avsätter som naturreservat. Likaså behöver styrmedlen förstärkas i form av bland annat bidrag till naturvårdsinriktad skötsel.

6.2.3 Fiske

På tvärs mot forskarvärldens rekommendationer har överfiske gjort att många av världens fiskbestånd är hotade. På en del håll har fiskbestånden närmast kollapsat helt, särskilt när det gäller rovfiskar som bl.a. torsk.

EU:s gemensamma fiskeripolitik har under en följd av år bidragit till att förvärra situationen. För stor kortsiktig hänsyn har tagits till fiskerinäringen på bekostnad av miljön och den biologiska mångfalden.

Sverige ska på EU-nivå aktivt verka för ett långsiktigt hållbart fiske. Det är viktigt att den vetenskapliga rådgivningen från Internationella havsforskningsrådet (ICES) följs. Långsiktiga förvaltningsplaner är nödvändiga. Fiskeflottan måste anpassas till fångstmöjligheterna för att få ett långsiktigt hållbart uttag med rimlig lönsamhet. Allt illegalt fiske ska motverkas, inte minst genom en effektiv kontroll.

Sverige ska verka kraftfullt inom EU:s gemensamma fiskeripolitik för att få till stånd ett utkastförbud. Det resursslöseri, som det innebär att slänga redan död fisk i tillbaka i havet måste stoppas. Ett mycket viktigt inslag för att nå framgång med detta är att stödja utvecklingen av selekterande redskap.

Miljö- och ursprungsmärkning på fisk behövs för att ge konsumenten möjlighet att välja. Alla påståenden som omfattas av märkningssystemen ska kunna beläggas.

Lokal och regional samförvaltning av fisket ska bli en viktig del i den långsiktiga fiskeförvaltningen. Näringen måste få möjlighet att ta sin del av ansvaret, och bör också ha en ekonomisk drivkraft till att ta ansvar för sin egen framtid. Folkpartiet har i regeringen

medverkat till att införa överlåtbara kvoter i fisket i fritt vatten (s.k. pelagiskt fiske) efter bland annat sill och makrill. Om detta visar sig fungera väl kan man överväga att systemet utökas till att omfatta fiske av torsk i Östersjön. Systemet måste ge utrymme att värna det småskaliga fisket.

EU:s fiskeavtal med tredje land ska sägas upp för att hejda utfiskning i vattnen utanför bl.a. Västafrika. Det är viktigt att stödja dessa länder att skapa ett långsiktigt hållbart fiske.

6.3 Djurens situation

I konsekvens med liberalismens grundsyn om värnads för livet är hänsyn till djuren en självklar utgångspunkt. Detta gäller både det vilda djurlivet, boskap och husdjur.

Allt fler arter hotas idag av utrotning. Hotade växter och djur ska skyddas genom fridlysning, information och genom att deras biotoper skyddas. Det internationella samarbetet mot smuggling och olovlig jakt ska fördjupas.

Sverige ska ha livskraftiga stammar av alla de fem stora rovdjuren – björn, varg, lo, järv och kungsörn. Vargstammen är fortfarande genetiskt bräcklig och behöver stärkas genom att nya djur vandrar in eller inplanteras. Vargstammen ska förvaltas på regional nivå med Naturvårdsverket som kontrollinstans.

Alla djur ska behandlas väl och inte utsättas för lidande. Det är därför viktigt att öka kraven på djurägare samt skärpa straffen vid djurplågeri. Djurskyddslagen ska ses över och lagstiftningen skärpas för att garantera att alla övergrepp på djur är kriminaliserade.

Djurhållning och djurtransporter måste ske på ett etiskt godtagbart sätt. EU:s kontroll av djurtransporter behöver därför kraftigt förbättras, bland annat genom förstärkta resurser till Veterinärkontoret på Irland. Djurhållningen måste garantera djuren ett värdigt liv och en anständig död. Vi förespråkar gårds- eller ambulerande slakterier för att minska stressen för djuren samt behovet av långa transporter.

Djurförsök ska endast vara tillåtet när det helt saknas likvärdiga alternativ att genomföra nödvändig forskning, och får endast utföras på ett sätt som minimerar djurens lidande. I samma takt som nya testmetoder gör djurförsök onödiga ska dessa fasas ut. Folkpartiet står bakom 3R-principen för djurförsök ("refine, reduce, replace"). Den långsiktiga visionen är att djurförsök helt ska kunna avvecklas.

Närheten till djur har en mycket stor betydelse för många människor. Det är ett ansvar och kräver kunskap att ha ett husdjur, varför ökad information kring detta ansvar krävs.